

Upr. 28.10.2021 MK

Melenczak
Wojciech Morawski
Przewodniczący
Rady Dyscypliny Nauki Prawne
Białystok, dnia 28 października 2021 r.
dr hab. Wojciech Morawski prof. UMK

Prof. dr hab. Agnieszka Malarewicz-Jakubów
Katedra Prawa Cywilnego i Handlowego
Wydział Prawa
Uniwersytetu w Białymstoku

Recenzja rozprawy doktorskiej

Mgr Agnieszki Marii Kasprzak

**Status prawny i bezpieczeństwo wykonywania lotów w przestrzeni powietrznej przez
cywilne bezzałogowe statki powietrzne**

Problematyka oceny prawodawstwa w zakresie bezpieczeństwa wykonywania lotów przez cywilne bezzałogowe statki powietrzne jest przedmiotem recenzowanej rozprawy. Autorka temat formułuje jako analizę prawnych barier i braków prawodawczych w tym zakresie jako hamujących rozwój cywilnego lotnictwa bezzałogowego. W tym kontekście rozważa zakres przedmiotu lotnictwa bezzałogowego, elementy załogowych i bezzałogowych systemów powietrznych, stan prawny wykonywania lotów przez cywilne obiekty bezzałogowe, ukształtowanie stref w przestrzeni powietrznej, rozróżnienie i podział zagrożeń. Zajmuje się także problematyką odpowiedzialności cywilnej i karnej w związku z wykonywaniem lotów przez cywilne bezzałogowe statki powietrzne oraz możliwości dochodzenia roszczeń odszkodowawczych. Doktorantka skupia się na regulacjach prawnych, które mają zagwarantować bezpieczeństwo operacji bezzałogowych statków powietrznych w celu zapewnienia ochrony życia i zdrowia ludzkiego. Analizowane są też kwestie związane z ochroną bezpieczeństwa publicznego, z uwzględnieniem zapobiegania wykorzystywania dronów do celów sprzecznych z prawem. Słusznie podkreśla możliwe do wystąpienia zagrożenia, które, zdaniem Doktorantki, wymagają interwencji ustawodawcy. W rozprawie rozważane są też kwestie ochrony prawa do prywatności, odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez bezzałogowe statki powietrzne oraz ubezpieczenie tej odpowiedzialności.

Amg

Prawie do końca XX wieku zagadnienia użytkowania bezzałogowych statków powietrznych było poruszane przede wszystkim w kontekście wojskowych zastosowań tego typu urządzeń. Rozwój nowoczesnych technologii oraz rozwój lotnictwa bezzałogowego doprowadziły do powstania coraz nowszych i doskonalszych konstrukcji lotniczych i wykorzystywania ich w lotnictwie cywilnym. W ciągu ostatnich lat należy odnotować liczne działania prawodawcze, regulujące loty bezzałogowe. Mając powyższe na uwadze, wybór tematu dysertacji i poddanie go dogłębnej analizie prawnej jest w pełni zasadny.

Autorka sformułowała główny problem badawczy jako wskazanie prawnych barier i braków prawodawczych w zakresie bezpieczeństwa wykonywania lotów przez cywilne bezzałogowe statki powietrzne. Przyjęła założenie, że hamują one rozwój lotnictwa bezzałogowego (str. 13). Autorka w swojej hipotezie badawczej stwierdza, że „w aktualnych przepisach brak szczegółów, jeśli chodzi o sposoby sterowania obiektami oraz wymogi, które powinny spełniać części tworzące system obiektu bezzałogowego”. (str. 14). Doktorantka w hipotezie stwierdza, że „istniejące normy nie chronią w stopniu należyтым przed bezprawnym naruszeniem przestrzeni powietrznej przez obiekty bezzałogowe” (str. 14). Zdaniem Doktorantki, brakuje ugruntowanych norm prawnych dotyczących sfery wykonywania lotów przez bezzałogowe systemy powietrzne, co powoduje, że przepisy dotyczące odpowiedzialności z tym związanej są niejednolite. Teza badawcza jest właściwie i prawidłowo skorelowana z założeniem badawczym Doktorantki. Celem przeprowadzanych badań miało być również sprawdzenie skuteczności najważniejszych inicjatyw regulacyjnych dotyczących naruszeń spowodowanych przez bezzałogowe statki powietrzne. Postawione hipotezy i założenia badawcze uważam za celowe, uzasadnione i będące bardzo dobrym punktem wyjścia do rozważań prowadzonych w rozprawie. Dokonanie analizy w celu potwierdzenia postawionych hipotez badawczych jest zadaniem niełatwym, ambitnym i ze wszech miar znaczącym. Ranga recenzowanej rozprawy jest duża tak z prawnych, jak też z praktycznych względów. Nie mam wątpliwości, że rozprawa ta ma nowatorski charakter, porusza zagadnienia, które nie doczekały jeszcze teoretycznych i koncepcyjnych ujęć. Doktorantka podjęła temat trudny i ważny. Analiza postawionych w rozprawie pytań jest istotnym problemem badawczym.



Podniesione racje zdecydowanie wskazują na pozytywną ocenę wyboru tematu recenzowanej rozprawy. Wybór tematu uzasadnia też brak w piśmiennictwie prawniczym kompleksowych, aktualnych, analiz dotyczących przedmiotowych w rozprawie kwestii.

II. Ocena zastosowanych metod badawczych: Przeprowadzone w recenzowanej rozprawie rozważania oparte są na różnych metodach badawczych. Autorka zastosowała w pracy metodę dogmatyczną poprzez dokonanie wykładni ustawodawstwa krajowego i obcego, dotyczącego analizowanej problematyki. Badania i wnioski mają charakter komparatystyczny, właściwie wykorzystujący metodę porównawczą. Twierdzi, że zawarte w pracy postulaty dotyczące interpretacji prawa zbliżają się funkcjonalnie do tych dotyczących zmian legislacyjnych (str. 16). Doktorantka dokonała wykładni analizowanych zagadnień pod kątem prawa międzynarodowego oraz prawa europejskiego.

Uważam, że podejście badawcze Doktorantki wymaga dopracowania i doprecyzowania. Opis zastosowanych metod badawczych uważam za niewystarczający. Pomimo to, stwierdzam, że Doktorantka wykazała się umiejętnością posługiwania konkretnymi metodami badawczymi. Generalnie, z treści rozprawy widać, że Autorka jest przede wszystkim entuzjastką analizowanej problematyki, a warsztat naukowy dopiero próbuje opanowywać. Mimo szeregu niedociągnięć w tym zakresie, uważam, że umiejętność prowadzenia badań naukowych i analizy problemów Doktorantka przyswoiła w zakresie wystarczającym do napisania dysertacji doktorskiej.

III. Konstrukcja pracy poświęconej statusowi prawnemu i bezpieczeństwu wykonywania lotów w przestrzeni powietrznej przez cywilne bezzałogowe statki powietrzne może być różnie kształtowana. Autorka podzieliła rozprawę na pięć części, rozpoczęła „Wstępem”, oraz skonkludowała „Zakończeniem”. Myślę, że zasadne byłoby podsumowanie każdej części pracy wnioskami.

„Wstęp” to wartościowa część rozprawy, w której wskazane zostały zagadnienia, jakie Autorka będzie rozważała oraz oceniała w poszczególnych rozdziałach. „Wstęp” zawiera wiele trafnych uwag i jest właściwym uzasadnieniem wyboru tematu. We wstępie do dysertacji Doktorantka tłumaczy konieczność przeprowadzenia analizy przedmiotowych zagadnień. Jest

to właściwy i klarowny początek rozprawy. Wskazanie przez Autorkę pytań i wątpliwości dotyczących funkcjonowania regulacji prawnych związanych z wykonywaniem lotów w przestrzeni powietrznej przez cywilne bezzałogowe statki powietrzne jest poprawnym wprowadzeniem czytelnika w analizowaną problematykę. Jednakże we wstępie brakuje wyjaśnienia stosowanej w rozprawie terminologii.

Za istotną uważam uwagę Autorki, iż „(..) za niezbędne należy uznać podjęcie prac na szczeblu szerszym niż państwowy, by wypracować jednolite stanowisko, w stosunku do rozwiązań kwestii operacji bezzałogowych przez społeczność międzynarodową”. Słuszna wydaje się prezentowana koncepcja co do konieczności zastąpienia perspektywy krajowej stworzenia prawnych ram bezpieczeństwa perspektywą ponadnarodową i międzynarodową, jak ma to miejsce w prawie lotniczym i lotnictwie cywilnym (str. 13 rozprawy). Świadczy to o potrzebie kompleksowego ujęcia przedmiotowej problematyki. Uzasadnia to podjęcie przez Autorkę ciężaru analizy przedmiotowych zagadnień. Mając to na uwadze, za właściwie sformułowane należy uznać cele rozprawy i sformułowane problemy badawcze. Zasluguje one na aprobatę.

IV. Rozdział I rozprawy jest charakterystyką lotnictwa cywilnego, z uwzględnieniem jego aspektów historycznych oraz ich wpływu na współczesność. Doktorantka dokonała analizy struktury prawa lotniczego oraz zasad organizacji ruchu lotniczego i korzystania z przestrzeni powietrznej. Omawia genezę wypadków lotniczych, które zostały spowodowane w lotnictwie cywilnym. Doktorantka dokonała ich przeglądu, uwzględniając stan bezpieczeństwa i analizę zarządzania bezpieczeństwem lotów. Omawia instytucje kontroli i służby żeglugi powietrznej. Przedstawia wykresy pokazujące liczbę wypadków bezzałogowych statków powietrznych w latach 2012 – 2016. Brakuje omówienia tych wykresów. Nie rozumiem włączenia do tej części pracy publicystycznych rozważań na temat wzrostu zainteresowania lotnictwem.

V. Rozdział drugi rozprawy jest zaprezentowaniem podziału przestrzeni powietrznej. Autorka rozpoczyna od omówienia zasady suwerenności jako istotnej reguły obowiązującej w lotnictwie. Wskazuje granice powietrzne poszczególnych państw, granice terytorialne, podkreślając międzynarodowy charakter prawa lotniczego. Należy zgodzić się z prezentowanym

przez Doktorantkę poglądem, że obowiązujące obecnie przepisy dotyczą jedynie obcych statków powietrznych (wojskowych i cywilnych) przekraczających polską granicę powietrzną nielegalnie, bez zezwolenia lub w sposób niezgodny z zezwoleniem, oraz takich, które nie stosują się do wezwań i poleceń państwowego organu zarządzania ruchem lotniczym lub statku przechwytyjącego. Brakuje przepisów dotyczących nielegalnego przekraczania granic przez inne obiekty latające, w tym przez bezzłogowe statki powietrzne. Doktorantka konstatuje, że może to obniżyć bezpieczeństwo w przestrzeni powietrznej nad danym terytorium. Przepisy te nie mają też zastosowania do polskich bezzałogowych statków powietrznych wykonujących nielegalnie manewry w ramach polskiej przestrzeni powietrznej. Rozważania w tej części pracy są interesujące i zawierają istotne wnioski.

VI. Kolejną częścią recenzowanej rozprawy jest rozdział III zatytułowany „Bezzałogowe statki powietrzne”. Jest on poświęcony klasyfikacji bezzałogowych statków powietrznych, ich elementom składowym. Część tego rozdziału to charakterystyka konsolidacji bezzałogowych statków powietrznych z unijnym systemem lotnictwa cywilnego. Doktorantka poddała analizie ramy prawne funkcjonowania dronów w Unii Europejskiej i podkreśliła, że celem Komisji Europejskiej było stworzenie warunków funkcjonowania i rozwoju zdalnie sterowanych systemów lotniczych na jednolitym rynku europejskim oraz usunięcie przeszkód wykorzystywania dronów do celów cywilnych. Jest to problematyka fundamentalna dla tematu rozprawy.

VII. Czwarty rozdział dysertacji prezentuje zagrożenie i ryzyko wynikające z użytkowania bezzałogowych statków powietrznych. Omawia rodzaje zagrożeń (inwigilacja, przemyt, wypadki, ataki terrorystyczne), ich źródła. Doktorantka analizuje również rodzaje naruszeń i ich wpływ na bezpieczeństwo. Wskazuje sposoby ochrony przed negatywnymi aspektami użytkowania dronów. W tej części opracowania widać, że Autorka zna analizowane zagadnienia. Jest to interesująca część rozprawy, ale ma charakter informacyjny. Oczekiwałabym bardziej analizy w kierunku sprawdzenia, na ile poszczególne zagrożenia i naruszenia wpływają na bezpieczeństwo. Brakuje tutaj pogłębionych rozważań.

VIII. Rozdział piąty to prezentacja odpowiedzialności cywilnej i karnej w związku z nieprawidłowym użytkowaniem dronów. Ciekawe jest, że Autorka łączy kwestie


odpowiedzialności z problematyką ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Rozważania te są prawidłowe i ciekawe, ale brakuje uzasadnienia umieszczenia tej analizy właśnie w tej części rozprawy.

Strona formalna rozprawy (język, przypisy) zasługuje na pozytywną ocenę. Należałoby wyeliminować usterki interpunkcyjne i tzw. literówki.

Przypisy sporządzone zostały prawidłowo, a powołane w nich pozycje ujęte dokładnie.

Przedłożona do recenzji rozprawa jest ciekawa, pokazuje umiejętność stawiania przez Doktorantkę problemów o dużym znaczeniu prawnym i praktycznym. Jest to praca, z której naprawdę wiele się dowiedziałam. Na pozytywną ocenę zasługuje uwzględnione w recenzowanej rozprawie piśmiennictwo, akty prawne. Uważam, że dodatkowym atutem rozprawy byłoby wykorzystanie źródeł obcojęzycznych. Jest to praca poświęcona doniosłemu tematowi, który nie był przedmiotem dogłębnych analiz w piśmiennictwie prawniczym.

Mając na względzie podniesione okoliczności uważam, że rozprawa doktorska Pani mgr. Agnieszki Marii Kasprzak spełnia warunki przewidziane w art.13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Z 2003 nr 65 poz. 595) i wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.


Prof. dr hab. Agnieszka Malarewicz-Jakubow